

правовідносин" у контексті розгляду громадських об'єднань як суб'єктів адміністративного права. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С. 50–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2013_3_10

7. Кузнець О. М. Зловживання процесуальними правами сторонами виконавчого провадження, їх представниками та державним виконавцем. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 178-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2015_1_45

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-59>

GENERAL TRENDS OF REFORMING THE CATEGORICAL APPARATUS OF THE SCIENCE OF ADMINISTRATIVE LAW

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ НАУКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Solomakha A. H.
PhD in law, lawyer

Соломаха А. Г.
кандидат юридичних наук, адвокат

Про процеси реформування адміністративного права найбільше свідчать зміни в його категоріальному апараті. Категоріальний апарат, яким науковці користувалися ще в 90-х роках минулого століття, вже на п'ятдесят відсотків змінився. В категоріальному апараті адміністративного права:

– без суттєвих змін залишились такі поняття як «адміністративно-правова норма», «адміністративно-правові відносини», «механізм адміністративно-правового регулювання» і ін.;

– зникли такі категорії як «державне управління», «суб'єкти державного управління», «функції, методи та форми державного управління»;

– з'явилися нові поняття (наприклад, «адміністративна процедура», «адміністративна послуга», «адміністративний договір», «публічне адміністрування» і ін.);

– набули широкого використання поняття інших наук (зокрема, «менеджмент», «монополія», «природна монополія», «споживач» тощо).

Втім, не дивлячись на те, що окремим поняттям адміністративного права приділяється чимало уваги в наукових джерелах, аналіз їх змісту відбувається без прив'язки до самої науки адміністративного права та тенденцій розвитку її категоріального апарату. Взагалі слід підкреслити, що в галузевих юридичних науках проблеми формування та використання понятійного апарату майже не піднімаються та не вирішуються. Наприклад, окремі питання формування понятійного апарату науки адміністративного права можна знайти в працях О.І. Миколенка [1], загальні питання категоріального апарату кримінального права піднімаються у працях З.А. Тростюка [2], втім більшість представників галузевих юридичних наук взагалі оминають цю проблематику в публікаціях.

Будь-який науковець, перш ніж визначитись із цілями, завданнями, методами та очікуваними результатами дослідження, повинен окреслити перелік тих категорій, які будуть покладені в основу його дослідження. Здавалося б, немає великої різниці в тому, яке поняття буде використовувати науковець у своєму дослідженні – «державне управління», «публічне адміністрування» чи «менеджмент». Втім, вибір категорій, що будуть покладені в основу дослідження, є вкрай важливим процесом для науково-дослідної діяльності. Результати та висновки його наукового дослідження будуть суттєво відрізнятись один від одного в залежності від того, яке поняття дослідник візьме за основу – «державне управління», «публічне адміністрування» чи «менеджмент». Наприклад, досліджуючи особливості функціонування адміністративних судів в Україні через призму категорії «державне управління» можна прийти до висновку, що адміністративний суд є одним із суб'єктів державного управління [3, с. 14-15]. Такий висновок, виходячи із сучасних позицій теорії адміністративного права є таким, що не відповідає доктринальним положенням відповідної науки. Досліджуючи особливості внутрішньо-організаційної діяльності в органах виконавчої влади через призму категорії «публічне адміністрування», можна прийти до висновку, що керівник відповідного державного органу, перебуваючи у службових відносинах із своїми підлеглими та застосовуючи до них заходи дисциплінарної відповідальності, є суб'єктом публічного адміністрування [4]. Цей висновок теж не відповідає сучасним тенденціям розвитку науки адміністративного права. Нарешті,

розкриваючи специфіку внутрішньоорганізаційної діяльності в органах виконавчої влади через призму категорії «менеджмент» [5], можна прийти до висновку, що «належне урядування» є одним із видів менеджменту, який реалізується публічно-владними суб'єктами. Цей висновок можливо і відповідає сучасним поглядам економічних наук на поняття «управління», але суперечить багатьом доктринальним положенням адміністративного права України.

Зосередившись навмисне на негативних результатах наукової діяльності, в яких було проігноровано методологічні основи вибору категорій перед початком дослідження адміністративно-правового явища, ми хотіли показати важливість категоріального апарату для будь-яких досліджень і для будь-якої науки. А у зв'язку із тим, що результати наукових досліджень нерідко беруться за основу під час законодавчої діяльності, правильне методологічне використання понятійного апарату в дослідженнях адміністративно-правових явищ набуває ще більш вагомого значення.

Тому повністю погоджуємось із О.І. Миколенко, який стосовно категоріального апарату висловлює наступні думки: «Будь-яка наука, передбачає наявність розвинутої та впорядкованої системи знань. В той же час вона повинна мати в якості атрибуту відповідний інструментарій пізнання: розвинуту систему категорій і понять – понятійний апарат, визначений предметом цієї науки» [1, с. 43].

Розвиток ринкових відносин в Україні та посилення ролі державного контролю у сфері економічних відносин активнію сприяють процесу впровадження у категоріальний апарат адміністративного права економічних понять. Більшість із цих понять використовується без змін їх змісту (наприклад, «добросовісна конкуренція», «економічна конкуренція», «публічні закупівлі» і ін.). Втім є економічні категорії, які представники адміністративного права намагаються прилаштувати до потреб даної галузі національного права (наприклад, «менеджмент», «економічна ефективність» і ін.). Не завжди такі експерименти із понятійним апаратом мають позитивний ефект, але науково-дослідна діяльність є одним із видів творчої діяльності, яка характеризується такою обов'язковою ознакою як «свобода мислення». В цьому сенсі погоджуємось із думками С. Коновець, яка стверджує: «У сучасних умовах свободу варто розглядати і як фактор творчої діяльності, і як важливий засіб формування духовно багатой, творчої, по-справжньому вільної особистості» [6]. Всі протиріччя у думках вчених на зміст окремих понять та дискусії щодо їх правильного використання оформлюються

в теорії адміністративного права у вигляді альтернативних концепцій чи авторських позицій, що не заважає загальному розвитку категоріального апарату адміністративного права.

Тому, з огляду на тему нашого дослідження, можна виділити дві тенденції впровадження в категоріальний апарат адміністративного права економічних понять: 1) запозичення економічних понять без змін їх змісту для пояснення адміністративно-правових явищ і процесів, що обумовлені особливостями розвитку економічних відносин в світі та Україні; 2) запозичення економічного поняття з подальшим наповненням його новим змістом, що відповідає потребам адміністративного права.

І в першому, і в другому випадках категоріальний апарат адміністративного права збагачується, що дозволяє максимально ефективно його використовувати під час досліджень адміністративно-правових явищ. Слід визнати і той факт, що цей процес іноді супроводжується неординарними методологічними підходами, які є корисними для розвитку науки, з точки зору, що «так робити не можна, бо це тупиковий шлях», але руйнівними для практики, бо не пропонують реальних шляхів вирішення існуючих проблем.

Література:

1. Миколенко О.І. Теорія адміністративного процедурного права : монографія. Харків: Бурун Книга, 2010. 336 с.
2. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: монографія. Київ: Атіка, 2003. 144 с.
3. Основи публічного адміністрування: навчальний посібник / Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун та ін.; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Вид. 2-ге. Харків: Право, 2021. 238 с.
4. Бугайчук К.Л. Публічне адміністрування в органах Національної поліції: автореф. дис. ...докт. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2020. 40 с.
5. Бондар Ю.А. Менеджмент в органах державної влади. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 24. С. 206-212.
6. Коновець С. Свобода як фактор творчої діяльності особистості. **НОВИЙ АКРОПОЛЬ** – це міжнародна культурна асоціація. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/svoboda-iaak-faktor-tvorchoi-diialnosti-osobystosti-1500792581>